■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת מקץ ■ נר חמישי ■ כ"ט כסלו ה'תש"ע ■ 17.12.2009 ■ גליון מס' 49 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

"חביבה היא עד מאוד"
כתב הרמב"ם פ"ד מחנוכה הל' י"ב, מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד...
המשך בעמ' 3

חוק וסדר
חנוכייה לי יש
מכמה קרשים בניתי חנוכיית ענק בגובה שני מטר וברוחב שני מטר. שדרגתי את המוצר המוגמר עם ספריי בצבע זהב. בתפקיד הנרות חיברתי נורות לֶד זוהרות...
המשך בעמ' 5

שו"ת חורף
שאלה: האם בליל שבת אפשר לומר למי שאינו יהודי להכניס את המנורה לתוך הדירה או אולי לרמוז לו שיעשה זאת?...
המשך בעמ' 6

סיפור לשבת
■ **עליית "המגיד" וירידת הגביר**
■ **המשכון שלא נפדה**
■ **כיסי חוכמה**
המשך בעמ' 3

שביבים
■ חלום טוב חלמת
■ "גיבורי החי"ל"
■ הרמב"ם כרופא מתמחה
■ מצטרפים לתפילה אחת
המשך בעמ' 7

פרקים בעולמה של רבנות הקהילה בישראל

מאמר שלושים וארבע בסידרה

/ הרב אהרון כ"ץ*

נחל יצחק - הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור

בשנת תרפ"ה הוקמה בתל אביב על שפת נחל איילון שכונה חדשה, שנבנתה על ידי קבוצת יהודים יוצאי ליטא מבני העיר קובנה. מייסדי השכונה החליטו להנציח בשם השכונה את רבם הנערץ של יהודי קובנה הרב יצחק אלחנן ספקטור ועל שם ספרו הגדול "נחל יצחק". השכונה ובית העלמין שנוסד בה נקראו בשם "נחלת יצחק".

"גם בנושאים אחרים בולטת אישיותו המיוחדת של הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור. אנו מבקשים להדגיש כאן את תמיכתו הברורה בתנועה של חובבי ציון..."

הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור נולד בחבל גרודנא בשנת תקע"ז (1817) ונפטר בעיר קובנה בשנת תרנ"ז (1896). הרב ספקטור החל לכהן ברבנות עוד בהיותו בן עשרים שנה, (בעיר זאוולין) וכיהן בכמה עיירות קטנות עד שנתמנה לרבנות העיר קובנה בשנת תרכ"ד (1864) בה כיהן עד לפטירתו ובה נתפרסם כאחד מגדולי רבני ליטא של המאה התשע עשרה.

ר' יצחק אלחנן ספקטור הוא ללא ספק אחד המשיבים הגדולים שבין רבני אירופה של המאה התשע עשרה כאשר נחשב לאחד הרבנים החשובים בנושא היתר עגונות, בעיה חריפה ומסובכת באירופה של המאה התשע עשרה. אנקדוטה מעניינת בנושא זה הובאה על ידי הרב מרדכי שוחטמן בקובץ תלפיות שיצא לאור בניו יורק בחודש ניסן תש"ז ובעריכתו של פרופ' הרב קלמן מירסקי. בשנת תרי"ח (1858) נתן הרב יצחק אלחנן זצ"ל את ספרו "בית יצחק" לדפוס בעיר קעניקסברג. בשבתו בבית מלונו באותה העיר באו לדבר עמו כמה מחכמי אותו הדור ובכללם הגאון הצדיק ר' ישראל סאלאנטר. בתוך כך הגיע גם כן יהודי, גביר מראשי הקהל בעיר מינסק, וסיפר לרב שיש אישה צעירה הזקוקה ליבם, וגיסה היבם הוא יהודי מומר, המכהן ככומר לותרני, שיהיה מוכן לחלוץ ליבימתו רק אם יוכיחו לו מן התלמוד עצמו שגם מומר חייב לחלוץ ליבימתו. הרבנים שהיו עם הרב השתוממו ולא מצאו מקור לדבר. אך הרב ספקטור ענה במקום. הגמרא אומרת במסכת גיטין דף ע"ד ע"א "ועוד תניא: ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ומת, נתנה - אינה זקוקה ליבם, לא נתנה - זקוקה ליבם, רבן שמעון בן גמליאל אומר: נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים". נתקשו הראשונים בפשטה של המימרא. האישה לא הספיקה לתת לבעלה את המאתיים זוז המבוקשים בחיי בעלה, אזי יכולה היא ליתנם לאביו או לאחיו או לאחד הקרובים. נשאלת השאלה אם היא זקוקה לתיתם לקרובים סימן שלא היה יורש קרוב יותר היינו שלא היה לו אבא ולא היו לו לנפטר אחים ואז היורשים הקרובים הם הראשונים לירש אותו, סימן הדבר שלא היו לו אחים. ואם אין לו אחים כיצד עולה כלל שאילת היבום, במי שאין לו כלל אחים. מכאן מוכח, שיש לך קרוב שאמנם אינו עולה לירושה אך הוא זוקק את אלמנת אחיו. קרוב כזה יכול להיות רק אח מומר שאינו יורש את אחיו,

אם ראו בית דין צורך לאבד את ממונו (כמבואר בשולחן ערוך חושן משפט סימן רפ"ג - ב: ישראל שהמיר, יורש את קרוביו הישראלים כשהיה. ואם ראו בית דין לאבד את ממונו ולקנסו שלא יירש, שלא לחזק ידי הרשעים, הרשות בידם). מכאן שיש הוכחה תלמודית שגם יבם מומר חייב לפטור את גיסתו על מנת להתירה לשוק. כששמע המומר את דברי הרב והופתע מגאונותו הסכים מיד לחלוץ ליבימתו ולהתירה לנישואין.

תשובה אחרת שהרעישה את עולם התורה בענייני היתר עגונות הייתה תשובת הרב סימן י"ח בספרו בית יצחק. אדם יצא ליד הנהר. משעלה הנהר לשוטפו נאחז בעצים הגדולים שהיו שם העצים שהיו מעליו נשברו והכו בו והוא אבד במים. מכיון שלא נודעו עקבותיו עלתה שאלת עגינותה של האישה. שאלה זו באה לפני ר' יצחק אלחנן והיא נידונת בספר תשובותיו בית יצחק. (תשובה י"ח). הרב דן שם בין היתר בסוגיית הגמרא במי שנפל למים שאין להם סוף שאשתו אסורה. אמנם הגמרא מביאה מימרת רב אשי שאם הנעדר היה צורבא מרבנן אשתו תהיה מותרת שאלו עלה ליבשה קול היה בדבר. הגמרא דוחה הדברים וקובעת "ולא היא, לא שנא אינש דעלמא ולא שנא צורבא מדרבנן". התוספות מוסיפים שאף שרוב אנשי המקום צורבא מרבנן, עדיין אומרים אנו שאם היה עולה ליבשה היה צריך להישמע קול בדבר זה, ומכל מקום לא חששו לסברא זו ועדיין חוששים אנו שמא עלה ליבשה במקום כל שהוא. התוספות מדמים זה לדין רוב גוססין למיתה ובכל אופן כל שלא ידענו במיתתו של האדם אנו אוסרים את האישה למרות שבעלה היה גוסס. מכאן אנו למדים שאנו מדמים את כל סברות הרוב ולא מתירים אישה מעגינותה בסברת רוב. הלכה זו שלא הולכים בהיתר עגונות נאמרת בכל סוגי הרוב ולא רק בדין מים שאין להם סוף. לכן הביאו התוספות ראיה דווקא מהלכה אחרת, מדין רוב גוססין למיתה. אף על פי כן הוכיח הרב שאין חוששין לחיותו של הבעל רק במיעוט המצוי. אבל במיעוט שאינו מצוי לא חוששין שהבעל חי ומתירים את האישה. הרב טען שכשיש רוב נוסף המוכיח מותו של הבעל הופך המיעוט במים שאין להם סוף למיעוט שאינו מצוי ואז אפשר להתיר את האישה לנישואין. בהמשכה של אותה תשובה כתב הרב "מצאתי בקהלת יעקב (סי' ט') שכתב בשם הגאון מורנו הרב חיים זצ"ל מוואלוז'ין באחד שנפל מהגשר על הקרח ואחרי זה נפל למים שהתיר מטעם תרי רובא בהסכם כל חכמי ווילנא ע"ש, אך לא הביא ראי' כלל, וברוך ה' שזכיתי לכוין לדברי הגאון הנ"ל, וע"פ ראיות ברורות הנ"ל בעז"ה". אין ספק שמדובר בחידוש גדול בהלכות תקנת עגונות, אך גם הגאון האדיר בעל שו"ת נחלת דוד הלך בדרך זו (למבקשים תוספת עיון, בפתחי תשובה לשולחן ערוך אבן העזר סימן י"ז אות קל"ג). גם משתי הערות אלה אנו יכולים ללמוד על העזתו ההלכתית ועל דרכו של הרב בהלכות היתר עגונות.

גם בנושאים אחרים בולטת אישיותו המיוחדת של הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור. אנו מבקשים להדגיש כאן את תמיכתו הברורה בתנועה של חובבי ציון. כידוע ביום ח"י במרחשון תרמ"ה (1884) נתכנסה בעיר קטוביץ אסיפה שבאה לחזק את המושבות החדשות שקמו בארץ ישראל. פתח תקווה,ראשון לציון, זכרון יעקב ויסוד המעלה פנו לבני הגולה בבקשת עזרה בשל מצבם הקשה של המושבות. הרב ספקטור פנה באיגרת קדש אל הציבור בליטא ואל רבניו: "יבטלו נא היחידים את דעתם ורצונם זה כבודם מפני רצון הרבים, כי אין אנו מוצאים כלי מחזיק ברכה לעניננו הקדוש בפרט ולכל דבר קטן וגדול בכלל אלא השלום בלבד ואם אין שלום אין כלום ...יואל ה' אדון השלום הבוחר בציון בית חיינו ובישראל עמינו לצוות לנו את הברכה והשלום אתכם באגודתכם יאחזו צדיקים דרכם וטהורי ידיים יוסיפו אומץ לקראת הפעולה הקדושה והמצווה הרבה הלזו אשר אין ערוך לה ...ואל אחינו התורמים לישוב ארץ ישראל ...לשית לבם לחמלה על אחינו ובשרנו מחוננו עפר ציון ועובדי אדמתה". דברים אלה כתב הרב בעקבות מחלוקות שפרצו בין הרבנים בעקבות ועידת קטוביץ מתוך רצון עז לשמור על אחדות המחנה. קודם לכן בחר הרב בעצמו את נציגי העיר קובנה לוועידה של חובבי ציון וביום ה' של עשרת ימי תשובה תרמ"ה כינס בביתו אסיפה לעידוד הועידה והוציא מכתב אל הרבנים יעקב משה מאירסון והרב שאול פינחס רבינוביץ שבו הודיע להם כי יהיה "שבע רצון וענג אם יעלה בידם לכנס אסיפה כללית כזו" (לקראת ועידת קטוביץ - ועיין מאמרו של אהרן בן ציון שורין בחוברת תלפיות תש"ז).

בהתלבטות קשה מאד היה הרב הפוסק הגדול כאשר עלתה שאלת היתר המכירה של הקרקעות בארץ ישראל לנכרים לקראת שנת השמיטה. אמנם עניין זה נתעורר לראשונה בשנת תרמ"ב שהיתה שנת שמיטה, והיא הייתה השנה הרביעית לייסודה של פתח תקוה, שכן פתח תקוה, שכונתה בשם אם המושבות, נוסדה בשנת תרל"ח (1878). בשנת תרמ"ב לא עבדו החקלאים את האדמה מכיון שמחלות קשות תקפו את החקלאים, ורבים מהם נאלצו לעזוב את המושבה.

לעומת זאת לקראת שנת השמיטה תרמ"ט (1889) התעוררה במלא החריפות שאלת מכירת האדמה לנכרים, והם הפנו שאלתם לגדולי הדור. הנושאים העיקריים שנידונו אז על ידי הפוסקים היו קשורות בשאלה האם שביעית בזמן הזה מדאורייתא או דרבנן. האם יש קניין לנכרי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה, ועצם מעשה המכירה שכרוך באיסור "לא תחונם" האוסר לתת לנכרי מעמד של בעלות על הקרקעות בארץ ישראל. בין גדולי ישראל שעסקו בהרחבה בשאלה זו, באותו הדור, היו רבה של ביאליסטוק, הרב שמואל מוהליבר ורבה של העיר בויסק הרב מרדכי אליאשברג. כמו כן עסקו בהרחבה בשאלה זו הנצי"ב מוולוז'ין והרב סולובייצי'ק בעל הבית הלוי. דעת הבית הלוי והנצי"ב היתה חד משמעית. בקונטרס גדול שכתב הבית הלוי (ספרו הגדול חלק ג' סימן א') וכן בדברים נרחבים שכתב הנצי"ב הביעו הללו דעתם שכיון שזכינו לחידוש היישוב היהודי בארץ ישראל יש לשוב ולחדש גם את המצווה החשובה של שביעית כהלכתה בלא התחכמות של מכירה לנכרים. הרבנים האחרים נצטרפו עם גדולי ישראל ורבים מהם חתמו על הכרוז שנקרא "היתר תרמ"ט" ועיקרו היתר למכירת הקרקעות לנכרים בשנת השמיטה. בראשית שנת תרמ"ח פנו אל הרב יצחק אלחנן ספקטור נציגיו של הברון רוטשילד ובקשו ממנו להצטרף לחתימתם של המתירים את מכירת הקרקע לנכרים. ואמנם כך הייתה נטיית לבו של הרב. אך בהיותו רודף שלום גדול פנה הרב לרבני ירושלים שיודיעו לו את עמדתם בנושא ובינתיים נמנע מלצרף שמו בין המתירים. במהלך חורף תרמ"ח חתמו גדולי רבני אירופה על ההיתר המבוקש. בכללם היו הרב שמואל מוהליבר הרב הגאון האדיר ר' ישראל טרונק מקוטנא והגאון ר' שמואל זנוויל מוורשה. הגאונים הללו שלחו את היתרם אל הרב ספקטור לקובנה. בתשובתו כתב הרב בין היתר, "בראותי כי אין אני יחיד בדבר הגדול הזה , על כן הנני היום לחוות דעתי להלכה ולמעשה על פי עצתי הנ"ל" וכו'. הרב כותב בהוראותיו כיצד ינהגו הלכה למעשה בשנת השמיטה אך מבקש שלקראת השמיטות הבאות ישובו וידונו בהיתר זה מחדש.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון גבוה לתורה אונ' בר אילן. רב קהילת "דובב עוז" רמת גן.

"חביבה היא עד מאוד"

ניפרד מימי החנוכה בדבריו של מרן הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל (מובא ב"מפניני הרב"):

כתב הרמב"ם פ"ד מחנוכה הל' י"ב, מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד. וצריך להבין כוונתו בזה, מאי חביבותה טפי מאשר שאר מצוות התורה. ואם נאמר משום שיש בה ענין של פרסומי ניסא (כדמשמע מהמשך לשונו שמה, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס וכו') א"כ, לאו דוקא נר חנוכה, אלא אף ארבע כוסות, הסיבה ומקרא מגילה, שמברכים עליהן שעשה נסים, גם כן באות הן לשם פרסומי ניסא, ולא מצינו שיקראו לכל אלו "מצוות חביבות". והנראה לומר בכוונתו על פי הגמ' שבת (כב), מחוץ לפרכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך וכו', אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות, אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים, ועי"ש ברש"י, שכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק (בנס) כל היום. ונס זה היה בכדי להראות חביבות ישראל, שאנחנו העם הנבחר. שבימי החשמונאים בקשו המתיוונים להפר יסוד זה, וכל עיקר שנאת הרומאים והיונים נגד עם ישראל היה מטעם זה, שלא רצו לקבל ענין זה של בחירת ישראל, אכן הנס התדירי של הנר המערבי, וכן הנס דפך השמן, הראו והוכיחו לעין כל על הקשר המיוחד שבינינו ובין הקב"ה - והעידו על כך שהשכינה שורה בישראל, ושאנחנו העם הנבחר. ודרך נר חנוכה השכינה מתקשרת עמנו, כמו שהתקשרה עם משה דרך הסנה הבוער באש. ונראה דמפני זה נשתנתה בדוקא מצות נר חנוכה מכל שאר המצוות שתכליתן ועניינן לפרסומי ניסא להקרא "מצוה חביבה". (וכן כתב איתן הולצר בשם רבנו, בעינים לתורה, פרשת מקץ, תשנ"ה.)

סיפור לשבת

{שניים הסיפורים הראשונים המובאים להלן נלקטו מתוך אוסף סיפורי חנוכה שסיפר האדמו"ר מקרעטשינעף [קריית-גת שליט"א בשם אביו האדמו"ר זצוק"ל וצדיקים אחרים - שאול שיף}

עליית "המגיד" וירידת הגביר

המגיד הקדוש מקוז'ניץ בעמח"ס "עבודת ישראל" זי"ע ועכי"א, נסע בימי כסלו לקבץ מעות חנוכה והיה קור גדול בדרך. כשבא לכפר שבו דר גביר גדול, שאל הגביר להרה"ק הנ"ל כמה זמן הוא נוסע לקבץ המעות חנוכה, וענה לו: בערך ג' שבועות. ושאלו עוד כמה ממון מקבץ בזה הזמן? ענה לו: שלושים רובל כסף לערך. אמר לו הגביר שאל יסע עוד וישאר בביתו לג' שבועות והוא יתן לו הסכום הזה.

וראה הגביר שהמגיד הולך בבגד קרוע, על כן הורה לתפור לו בגד חדש, מלבוש עליון הנקרא "חלאטעל", וגם "בעקעשע" חדש ונתן לו כל הצטרכותו, ועל ידי זה התחיל המגיד הקדוש לעלות ממדרגה למדרגה עד שתורתו ותפלתו היה ברום המעלה ונעשה מזה רעש בשמים שהגביר עשה דבר כזה, והתחילו לעיין מה שכר ינתן להגביר על זה. מלאך אחד אמר שיסתלק לחיי עולם הבא ועל ידי זה יהי' לו גן עדן. מלאך אחר אמר שזה אין נכון, שצריך עוד כפרה על עונותיו רק נכון שיהיה עני ומתוך היסורים שיהיה לו יתכפר לו עונותיו ויזכה אחר כך לחיי עולם הבא. וכן הווה. כשנסע המגיד מעמו התחיל אצלו הכל ללכת אחורנית שלא כדרך הטבע ונעשה עני ואביון והיה צריך לנסוע לקבץ מעות מבית לבית, וגם היה לו ב' או ג' בנות שהגיעו לפרקן, וקיבץ יד על יד עד שהיה לו על הוצאות בת אחת, אבל נאבד לו הממון הזה והיה לו מזה עגמת נפש גדולה. באותם ימים נתגלה המגיד מקוז'ניץ ונעשה מפורסם, וכשהעני הנ"ל בא לא רחוק מהעיר שהמגיד דר שם, ושמע מקדושת המגיד, ע"כ נסע אצלו וביקש מהמשמש שיתן לו רשות לקבל פני המגיד, ולא שמע לו והתחיל לבכות על רוע מזלו. כששמע המגיד קולו, הכיר קולו וקרא אותו לחדרו, וכשראה אותו המגיד איך שפניו רעים והולך קרוע ובלוי, שאל לו על מצבו, ובכה לפניו והיה לו רחמנות עליו ואמר דמצידי אני אתם לך פרנסה כל ימי חייך. וציוה לו שיסע לביתו וכן היה שהמגיד פירנס אותו ועשה הנישואין לבנותיו כדרך איש פשוט.

המשך בעמוד הבא...

המשכון שלא נפדה

פעם היתה נערה אחת בדעש שנכנס בה דיבוק ל"ע, ובני משפחתה נלאו למצוא לה מזור ומרפא, כיון שמצבה החמיר מיום ליום, הורה הרה"ק רבי משה מדעש זי"ע לאביה שיסע עם הנערה לצאנז, ויביא למרן הדברי חיים לקראת ימי החנוכה הקרבים מנורה חדשה ומפוארת להדליק בה נר חנוכה.

והנה, כידוע, היה מרן הדברי חיים ממשכן כל שנה את החנוכיה שהייתה ברשותו לצרכי צדקה, ותמיד לפני חנוכה הייתה הדאגה בבית האיך ומתי יוכלו לפדות את המנורה הממושכנת, אך בשנה זו, שבו אירע המעשה הזה, ראו בני הבית איך שמרן הדברי חיים כלל לא מתעניין ודורש בקשר לפדיית המנורה, ואפילו כשכבר עמדו ממש לפני הדלקת נר חנוכה בהיכל קדשו.

עד שלפתע נכנס לפנים בית המדרש אותו יהודי מדעש ובידו חנוכיה מהודרת שהביא לפני מרן.

כשהציג לפני מרן את הנערה עם הדיבוק ופרץ בבכי מר על גורל בתו, אמר לו מרן הדברי חיים, שלמחרת בעת אמירת ההלל, תעמוד במקום שאפשר לשמוע את קול תפילתו, ובעזהי"ת תחזור לאיתנה. כמובן שעשה כמצות מרן, אולם גם לאחר שמיעת ההלל לא ראו אצלה שום שינוי, והיה כמילתא דתמיהא. אך מיד כשחזר באותו היום לדעש יחד עם בתו, מיד כשיצאו מהעיר צאנז, הפכה הנערה להיות כאחד האדם, ולא נודע כי באו אל קרבה הצרות הללו.

כיסי חוכמה

רבי שלמה איגר בנו של רבי עקיבא איגר זצ"ל, התגורר בוורשא בירת פולין. חותנו שהיה עשיר, כתב בצוואתו, שהראשון מבני משפחתו שיקרא לבנו על שמו לאחר פטירתו, יקבל סכום מסוים מהירושה.

לאחר פטירת החותן נולד לרבי שלמה איגר בן, והוא היה הילד הראשון שנקרא על שם החותן. לדאבון לב כולם חלה התינוק והלך לעולמו בטרם מלאו לו חודש.

זמן קצר לאחר מכן, נולד בן לבת אחרת של אותו עשיר ז"ל, וגם הוא נקרא על שם סבו. בא אביו של אותו תינוק ודרש את החלק המגיע למי שייקרא על שם הסב, כפי שנקבע בצוואה. לעומתו טען רבי שלמה איגר שהעובדה שילדו נפטר בגיל כה צעיר, אינה מונעת ממנו לקבל את הסכום, כי הרי בנו היה הראשון שנקרא על שם סבו.

שני הגיסים החליטו להביא את העניין לדין תורה אצל הגאון רבי שלמה זלמן ליפשיץ זצ"ל, בעל "חמדת שלמה".

כל אחד מהגיסים טען את טענתו. לאחר שהקשיב לשניהם אמר בעל ה"חמדת שלמה" שהוא זקוק לחודש ימים לשקול את הדברים. המתינו הגיסים חודש ימים. כשתם זמן ההמתנה שבו שני הגיסים לשמוע את פסק הדין. הרב פסק שהכסף מגיע לגיס שילדו נולד מאוחר יותר, ולא ולרבי שלמה איגר.

רבי שלמה, שהיה סבור שהצדק עימו, ביקש מחילה מה"חמדת שלמה" ואמר: ידוע שכבודו מכבד מאד את אבי, האם התייעץ כבודו עם אבי בנדון? נענה ה"חמדת שלמה" ואמר: ברצוני לספר לכם סיפור. כאשר הרב ר' העשיל היה ילד צעיר בעירו קראקא, קרה שלאחר עריכת הסדר בפסח לא מצאו את האפיקומן, שאל הגאון ר' יעקב את העשיל, האם האפיקומן אצלך? ענה הילד: כן אבא. אז תן לי אותו, ביקש האב. אמר הילד, אבל אני רוצה בגד קטיפה בתמורתו. לא היתה לאב ברירה והבטיח לו את הבגד. נטל האב את האפיקומן וחילק כזית לכולם פרט להעשיל. שאל הילד: ואני, מה איתי? ענה האב: גם לך מגיע אבל רק אם תוותר על הבגד המיוחד. העשיל לא ענה דבר, הכניס ידו לכיסו והוציא כזית אפיקומן, הוא צפה מראש שאביו עלול להשתמש בתכסיס זה, כדי לבטל את ההבטחה שהבטיח לו. עד כאן הסיפור.

לאחר שסיים את הסיפור הכניס ה"חמדת שלמה" את ידו לכיסו והוציא משם מכתב מרבי עקיבא איגר והראה לרבי שלמה שאביו מסכים לפסק הדין שלו. נזקקתי לזמן של חודש ימים לצורך הפסיקה כדי שאוכל להיוועץ עם גדול הדור, אמר. (מתוך חיים שיש בהם).

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

חנוכייה לי יש

בטרם אמשיך בטרילוגית סגולות הצדיקים ואספר לכם על המים של הצדיק, אדרש לפָּאוּזָה, הפסקה קצרה.

שאול ידידי, שיף בשבילכם, ביקש אותי לכתוב דבר מה בענייני דיומא, משהו לחנוכה.

משכך, קיבלתי על עצמי את שורת הדין, והרי סיפור המעשה לפניכם:

במשך השנים גיליתי כי קיים דמיון רב בין חינוך ילדים ובין העיסוק במשפטים. לעיתים אין לך ברירה אלא לקום לקחת את העניינים בידיים ולעשות מעשה.

אני בעוונותיי שולח את ילדי למערכת חינוך פרטית, כן של דוסים.

באופן כללי אני יותר ממרוצה. הרמה הלימודית גבוהה, הרמה התורנית ראויה לכל שבח, החינוך לערכים משכמו ומעלה ובאופן כללי מדובר במוסד יוצא מגדר הרגיל.

רק מה? החידונים והתחרויות אינם לפי רוחי. אֶפֶס, הם לא משהו. תמיד משתבש דבר מה ונגרמת למאן דהוא עוגמת נפש.

ומן הכלל אל הפרט - תחרות החנוכיות השנתית.

לפני שנתיים כשהיה בני יהודה בכתה ד', הגיע הביתה יום אחד והכריז כי הוא מעוניין לזכות בתחרות החנוכיות.

בשנה שעברה לא הצליח וגם לא בזו שלפניה והוא חש חשק עז לטעום פעם מתחושת הניצחון.

"אין בעיה" התנדבתי "נבנה חנוכייה "חבל על הזמן" הבטחתי.

וזאת שומה עליכם לדעת - ניחנתי בידי זהב. אין כמעט משלח יד שלא התנסיתי בו בעברי, החל בריצוף, ואינסטלציה, וכלה בבניין ונגרות.

אך יהודה בשלו, הוא מעוניין להתמודד כשווה בין שווים, להתחרות ביושר, ובלא כל עזרה מאבא, מה שמכונה "פייר פייט...".

כבדתי את ערכיו, ברכתי אותו בהצלחה רבה, וקיוויתי לטוב, אך הסוף, לצערי, היה צפוי - כרוניקה של הפסד ידוע מראש. יהודה עמל שעות רבות ובנה, עם לא מעט עזרה מאחיותיו, חנוכייה לתפארת, יצירה מקסימה ממש.

על מדף עץ עתיק ומעוצב צבוע בזהב, הרכיבו הילדים קונסטרוקציה מרשימה משיש ואבנים ועליה הדביקו פסיפס משובב נפש של כדי חרס, מטבעות כסף, ואנשי פימו בשלל צורות וצבעים, ככסים לנרות.

חנוכייה מעניינת, חיננית, מרהיבה ביופיה וראויה לכל שבח.

שעות עמלו הילדים על בניית אנשי הפימו הקטנים והחביבים. עד היום מככבת החנוכייה בסלון ביתנו וזוכה למליצות מאורחים מזדמנים ומבקרים המתפעלים ומתעניינים היכן נרכשה.

החנוכייה נחזית להיות יצירת אמן אשר נרכשה ברובע אמנים יוקרתי, יותר מאשר מעשה ידי ילדים.

החנוכייה הושלמה אחר כבוד, הוצבה בתערוכה ואני הגעתי כאורח למסיבת החנוכה.

תוך שאני בוחן את תערוכת החנוכיות היכו בי שתי תובנות:

ראשית - בלא צל של ספק, זאת החנוכייה שאמורה לזכות במקום הראשון, ושנית - אין לה כל סיכוי, קל שבקלים, להצליח בכך.

ככר במבט ראשון היה ברור שהילדים יבחרו בחנוכיות הפירוטכניקה המרשימות וחסרות החן והתוכן שבנה לנכד הסבא הנגר, הדוד בעל ידי הזהב וכיו"ב קרובי משפחה מיומנים.

חנוכיות חשמליות, מאירות, מסתובבות, מרעישות ומלאות רושם.

יהודה חזר מהמסיבה מאוכזב ועצוב. החנוכייה לא זכתה להשתרבב לאף אחד מהמקומות הראשונים.

פניתי אל אנשי החינוך האחראים והנוגעים בעניין והבהרתי כי לא יתכן כדבר הזה.

או ש... או ש...

או שהילדים בונים או שההורים בונים. לא יתכן שילדים יעמלו ולפתע יאלצו להתמודד מול בעלי מקצוע מיומנים ומבוגרים.

"אנחנו שומעים מה שאתה אומר" נפנפו אותי בחן והבהירו כי אין מה לעשות. חלק מהילדים נעזרים בהורים ויש בכך עניין חינוכי בשל עצמו. באופן כללי, קיבלתי את התחושה שלדעתם אינני יודע להפסיד בכבוד והואיל וחנוכיית משפחתי לא זכתה במקומות הראשונים אני בא להתלונן ולהתבכיין.

> **"מכמה קרשים בניתי חנוכיית ענק בגובה שני מטר וברוחב שני מטר. שדרגתי את המוצר המוגמר עם ספריי בצבע זהב. בתפקיד הנרות חיברתי נורות לֶד זוהרות..."**

או אז נקפה בליבי החלטה - לא יקום ולא יהיה. בשנה הבאה תזכה החנוכייה של הילד ויהי מה. כפי שאמרו חכמים, "אֵיךְ יוּ קֶנְט ג'וֹין דֶם - בִּיט דֶם".

חלפה לה שנה, וחנוכה קרב ובא.

"אבא" פנה אלי הילד "הבטחת שהשנה אנחנו זוכים".

הבטחות צריך לקיים.

פניתי אל מקור ההשראה הבלתי נדלה - ערמות האשפה של פינוי הגזם.

אין לך אוצר בלום כזבל של אחרים. אני לא מדבר על פחי זבל בחדר אשפה או על שקיות אשפה ביתיות שמטפטפות על פני חדר המדרגות, זה לא. אני מתייחס לריהוט עתיק וציוד שחלף זמנו שמושלך במקומותינו מידי יום ב' בשבוע עם ערמות פינוי הגזם.

הכרתי פעם סוחר גרוטאות שהעסיק במשכורת מלאה, במשרה קבועה אדם שהוכשר לחטט בפחים. הגדרת תפקידו הייתה להסתובב ברחובות, לנבור בפחים ולאסוף מציאות.

"אתה לא תאמין" פנה אלי "האיש מכסה את משכורתו פי כמה וכמה. ולא פי עשר או עשרים, הרבה יותר...".

וכך, נחה עלי הרוח ובסיעתה דשמיא מצאתי אופני כושר שהושלכו אחר כבוד.

שיפוץ קל - וכמו חדש.

לגלגל התנופה חיברתי דינמו חשמלי (כמו ששימש אותנו כשהיינו ילדים) שהשגתי דרך חבר של חבר.

מכמה קרשים בניתי חנוכיית ענק בגובה שני מטר וברוחב שני מטר. שדרגתי את המוצר המוגמר עם ספריי בצבע זהב. בתפקיד הנרות חיברתי נורות לֶדְ זוהרות ומרשימות שהופעלו כל אימת שדיווחו על האופניים ובסה"כ קונסטרוקציה מרשימה ומרהיבה ביופייה.

"אופני הכושר של הכהן הגדול" קראנו ליצירה ולקחנו את המקום הראשון בהליכה.

זה היה כל כך אקסטרווגנטי, וכל כך מפלצתי שקמה קול צעקה.

"לא יתכן" זעקו לפתע ההורים "הילדים בונים בעמל רב חנוכייה, מקסימום עוזר קצת הסבא או הדוד, ולפתע מגיע הורה ובונה כזאת מפלצת, אי אפשר להתחרות בזה, זה לא פייר..."

לפתע נשמע קולם. והשנה החליטו המארגנים לקבוע כללים ברורים.

הילדים קיבלו הנחייה לבחור על פי פרמטרים מוגדרים ובעיקר "עמל הילד" ולא העזרה המוחצנת של ההורים.

הייתי מרוצה עד הגג, השגנו את שלנו.

נכון, היה ברור שנפסיד, אך מאידך, המסר עבר, ברוך השם. לא עוד תחרות בלתי הוגנת בין תינוקות של בית רבן לנגרים בדימום.

היה ברור ש"סימנו" אותנו ושאנחנו הולכים לתבוסה.

הצגתי בפני יהודה את האופציות, וזה האחרון גילה תעוזה ושאר רוח. "ממילא" כך טען "כבר זכינו בשנה שעברה וזה לא מעניין יותר".

החלטנו ללכת בכוחות משותפים על מיזם שיתעלה על זה של אשתקד ולהותיר את חותמנו - גם אם זה יעלה לנו בתבוסה קולוסאלית.

וכך, הצגנו לציבור הבוחרים את המיזם הגרנדיוזי - "הקאנטרי קלאב של הכהן הגדול". משטח מיני גולף בעל חיישן חשמלי. כל מכה מוצלחת הפעילה חנוכייה גדולת מימדים באורות מהבהבים וצופר מחריש אוזניים. זאת בנוסף למבוך קואורדינציה אלקטרוני מהבהב ומצפצף ושולחן ביליארד שזור במיניאטורות כלי המקדש ובחנוכייה מוזהבת. יצירה מרשימה, רחבת ידיים ופומפוזית, בעיקר פומפוזית.

החנוכייה עשתה את שלה. והייתה לאטרקציה של התחרות בהא' הידיעה.

"וואו, איזו חנוכייה מדליקה..." סיכם הקונצנזוס פה אחד.

כמובן שלא זכינו, השנה הרי הבהירו לילדים כי עליהם לבחור בחנוכייה שמגלה עמל ויגיעה של הילד בלא סיוע הוריו.

ויהודה, יהודה חזר מאושר עד הגג, חנוכייה שכזו לא ראתה שפחה על הים.

אז נכון, לא זכינו הפעם אבל את שלנו השגנו. מהפכה, כן מהפכה. התחרות קיבלה נופך של הגינות.

יהודה חזר הביתה וסיפר כי רמי זכה במקום השני או השלישי. רמי, בנו של אלברטו ידידי, למוד אכזבות, מפסיד מידי שנה עם חנוכייה מושקעת, חמודה וסולידית.

סוף כל סוף, זכה.

ואף על פי כן, פטור בלא כלום אי אפשר: במקום הראשון? במקום הראשון זכתה חנוכיית עוגה. איך אומר? "נוֹט מָאי קָאפּ אוֹף טִי".

עכשיו שלא תבינו לא נכון, מבחינתי זה בסדר. אין לי שום בעיה לא עם הילד הזוכה ולא עם העוגה. רק מה? תאמרו לי אתם איזה ילד בכתה ד' אופה בכוחות עצמו עוגה בלי לשרוף את המטבח.

הכותב הינו בעל משרד עורכי דין ברעננה

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל*

שאלה: הצבתי חנוכייה בפתח הבית ורוחות החורף מאיימות לכבות את הנרות על אף שהם מוגנים מאחורי זכוכית. האם בליל שבת אפשר לומר למי שאינו יהודי להכניס את המנורה לתוך הדירה או אולי לרמוז לו שיעשה זאת?

תשובה: אין צורך בכך.

ביאור: מדברי השואל נראה שכוונתו היא שכדי לא להפסיד את מצוות הדלקת נרות חנוכה, ברצונו להכניס את הנרות הביתה כדי שלא ייכבו, שאם ייכבו יפסיד את המצווה. ולכן שואל המדליק אם מותר לומר לגוי לטלטלם. אמנם אין הדבר כך, דקיימא לן ד'הדלקה עושה מצווה'[א]. לכן אם לא הדליק במקום הראוי, לא יועיל לו שיזיזם לאחר מכן למקום אחר. אם כך בנידון דידן, ממה נפשך, אם מלכתחילה כשהדליק את הנרות, לא היה זה ב'מקום רוח', אף אם ייכבו הנרות, המדליק קיים בכך את המצווה, וכמו דנפסק להלכה 'כבתה אין זקוק לה'[ב], אך אם מלכתחילה היה זה ב'מקום רוח', הנה אף שאם ייכבו הנרות כנראה לא יצא ידי חובתו, דהוי כמו מי שלא שם שמן כשיעור[ג]. מכל מקום אין תקנה בכך שיזיזם למקום שאין בו רוח, שהרי 'הדלקה עושה מצווה'. ואדרבה, אם ישאירם במקומם והנרות לא כבו, יש אומרים דקיים בכך את המצווה[ד], ולכן אין צורך להזיזם, וישאירם במקומם.

ופשוט דכל זה מדובר כשהנרות עומדים להיכבות בתוך הזמן שצריכות לדלוק, אך אם דלקו הנרות זמן כשיעור ואחר כך התחילה הרוח לנשוב, ודאי שקיים את המצווה, ואין כל חשש וכל צורך להזיזם.

א - סימן תרע"ג סעיף ב' וסימן תרע"ה.
ב - סימן תרע"ג סעיף ב'.
ג - כמבואר במ"ב סימן תרע"ג ס"ק כ"ה.
ד - שו"ת הר צבי ח"ב סימן קי"ד.

* הרב שבתי יגל שליט"א הוא רב צעיר, מרצה מבוקש, ממרביצי התורה בכמה קהילות ברעננה.

שביבים / שאול שיף

חלום טוב חלמת

בספר פתרון חלומות להחכם ר' שלמה אלמולי, מלוקטים פתרונות המיוחסים ליוסף הצדיק, דניאל איש חמודות, לחז"ל (בעיקר מהתלמוד), לרש"י, רב האי גאון "ומפתרונות מספרי האומות". וכאן אנו מביאים רק פתרונות שיש בהם כדי לשמח את לב האדם:

הרואה שעומד על ההר או עולה להר: יעלה לגדולה. העולה לגג: עולה לגדולה. העומד במקום צר: פתאום ירוויח וטוב לו. המעמיד דלת על פתח ביתו: ישא אישה במהרה. הרואה שנחרב בית ישן: טוב לו. הרואה עצמו במדינה שהתחלת שמה באות א': טוב לו. שהתחלת שמה באות ז': זימן לו השם טובה ועושר. באות מ': מזונותיו מוכנים ושונאיו יפלו לפניו. באות פ': יפדהו השם מכל צרה. באות ש': ישמע השם תפילתו. הרוחץ במים קרים: נתמעטה צרתו ובשורות טובות יבואו לו. הרואה בחלומו מטבע שלם: עושר יהיה לו. הרואה שעורים בחלום: סרו עוונותיו. אוכל צנון או חזרת או שאר ירקות הנאכלים בשולחן: ריווח טוב וחיים טובים יהיו לו. הרואה את עצמו בחלומו ישן תחת אילנות: בנים יהיו לו.

האוכל אגוזים בחלום: חיים טובים יהיו לו. זנגביל או עוף: שמו הולך בכל המדינות. חבית של יין: שמחה גדולה יבוא לו בקרוב. שותה בחלומו משקה של תמרים וכל מיני שכר: טובה יהיה לו ועושר. הרואה ספינה שטבעה: יינצל מכל עוונותיו ומדינה של גיהנם. הרואה תישים הרבה: גשמים יבואו לו לברכה. אם נגחוהו: עולה לגדולה ויועיל לאנשים רבים בעת גדולתו. רוכב על חמור לבן: טובה תבוא לו במהרה מצד אשתו או מצד ירושה. הרואה חתול: יזכה למלבושים נאים. הרואה בידו ציפור: בשורה טובה תבוא לו. העונה אמן יהא שמיה רבא בחלומו: מובטח לו שהוא בן עולם הבא. המניח תפילין: יצפה לגדולה.

"גיבורי החי"ל"

בימים אלה יצא לאור הספר "גבורי החי"ל" (שני כרכים) המספר את סיפורה של ישיבת חכמי לובלין (יח"ל) בתקופת השואה. המחבר הרב דוד א. מנדלבוים, שאביו רבי בן ציון משה מאיר זצ"ל היה מתלמידי הישיבה, פורס בפני הקורא באמצעות מפות מדוייקות, תמונות ומסמכים נדירים, את מסע ההצלה של כ-40 בחורים, תלמידי הישיבה. הללו נדדו כשבע שנים על פני ארצות, ימים ויבשות לא מוכרות להם עד שהגיעו בניסי נסים בשנת תש"ז לחוף מבטחים.

הנה קטע קטן מתוך הפרק השמיני של הספר:

"אחריותו ומסירותו של (האדמו"ר מאמשינוב, הרה"ק ר' שמעון שלום קאליש זצ"ל) כלפי בני הישיבה שהיו בווילנא היו בגדר של מסירות נפש ממש. רק כשראה שכל מי שיכול היה, כבר יצא, הסכים גם הוא לעלות על הרכבת בדרך הארוכה אל החופש. ומן הראוי להביא סיפור מופלא שסיפר העסקן מר אריה (ליאו) חנין ז"ל בזכרונותיו:

"הרב קאליש לא דיבר רוסית. כשהלך למשרדי ההגירה הרוסיים כדי לקבל אשרה למעבר דרך רוסיה כמו שאר תלמידי הישיבה, הוא לקח עמו את יחיאל ברנדט, שהיה פליט מפולין שדעבר היטב רוסית.

הרבי היה זקוק לקבל אשרות למשפחה גדולה בת 18 נפשות: הרבי עצמו, אשתו, ילדיו ונכדיו. השיחה התנהלה בערך כך:

הממונה בעל השם הרוסי: "שב נא, רבי. מה אני יכול לעשות בשבילך?"

הרבי: "אמור נא לו שייתן לי ולמשפחתי אשרה".

הממונה: "מסמכיך, בבקשה. אבדוק אותם, ושיחזור הרבי בעוד יום או יומיים".

הרבי: "שיתן אשרה לאחיי".

הממונה: "שיביא הרבי את המסמכים".

הרבי הוסיף לשבת על כסאו, אף על פי שרבים עמדו בתור וחיכו. הממונה התחיל להראות סימני חוסר סבלנות: "מה הוא עוד רוצה?"

הרבי: "שיתן לך (למתורגמן) אשרה".

ברנדט המתורגמן נבוך: מסמכיו היו מזוייפים. אף על פי כן הוא תרגם את דברי הרבי. "היכן מסמכיך, חבר ברנדט!?" צעק הממונה. ברנדט אמר, שיביא את מסמכיו מחר. הרבי הוסיף לשבת.

הממונה: "עתה זה כבר יותר מדי. מדוע אין הוא עוזב?!"

ברנדט: "רבי, מה עוד?"

הרבי: "אמור לו (היינו לממונה הרוסי) שהוא בעצמו זקוק לאשרה ועליו לעזוב את המקום".

הממונה בעל השם הרוסי האופייני, לא חיכה לתרגום. הוא פרץ בצחוק רם. התברר שהוא היה יהודי ליטאי, ציוני בסוד, שעזר ליהודים ככל שיכול היה. גורלו היה מר. מישהו הלשין עליו והוא נאסר ונורה.

הרמב"ם כרופא מתמחה

ביקש הרמב"ם ללמוד את חוכמת הרפואה מאחד הרופאים הגויים שבעירו. באחד הימים התדפק הרמב"ם על דלת ביתו של אותו גוי והציע עצמו כעוזר. בלי לתהות על קנקנו קיבל אותו הרופא לעבודה. הרמב"ם למד ממנו הרבה דברים בחוכמת הרפואה מבלי שהגוי ירגיש בכך. גם קרא בספריו הרבים בנושאי רפואה. יום אחד הוחש לביתו של הרופא חולה אנוש. בדקו הרופא ומצא כי תולעת חדרה למוחו וכי יש לנתחו מיד. חיש ניגש הרופא לעריכת הניתוח המסובך והמסוכן. במומחיות ובזריזות פתח את גולגלתו של החולה והתכוון להוציא מתוכה את התולעת בעזרת צבת. ידיו כבר אחזו בצבת, אך באותו רגע שמע קול קורא אליו: "אל תיגע במוחו של החולה בצבת כי הוא עלול למות. הנח נא עלה רענן סמוך לתולעת ומיד תסור התולעת מן המוח ותפנה לעלה". כיוון שהשעה דחקה, החליט הרופא להישמע לדברי הרמב"ם והוא הניח עלה סמוך לתולעת. מקץ רגע עזבה התולעת את המוח ועלתה על העלה. הרופא הגוי אחוז פליאה וסקרנות כאחד, שאל את עוזרו היהודי "מנין לך כי התולעת נמשכת אל העלה?" השיב לו הרמב"ם: דבר זה למדתי בגמרא שלנו, וסיפר לו על המובא במסכת כתובות דף ע"ז עמוד ב'. (ראה שם)

(על פי "חיים שיש בהם")

מצטרפים לתפילה אחת

על הפסוק "שומע תפילה עדיך כל בשר יבואו (תהלים ס"ה ג') שואל הזהר הקדוש בפרשת תזריע: "שומע תפילה? שומע תפילות מבעי ליה, מה שומע תפילה? אלא תפילה דא כנסת ישראל". והתירוץ טעון הסבר.

בספר "תשואות חן" (מהאדמו"ר ר' גדליה מליניץ תלמיד הבעש"ט) בפרשת משפטים הוא מפרש את הזהר הזה כך: מפני שהקב"ה מצרף מכל התפילות של כל ישראל תיבה אחת זכה וברורה מזה, ותיבה אחת מזה, הרי שמכל התפילות האלו נעשית תפילה אחת נקיה וזכה הראויה להיות עטרת בראש צדיק. ואת זה עושה השם יתברך, כדי לקשר את כל ישראל, וכל אחד יתעלה על ידי חבריו ויתוקנו כולם. וזה הפירוש: תפילה דא כנסת ישראל, שמכל ישראל יוצאת תפילה אחת זכה וברורה. (אמרי שמאי)

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il